

Iwona M. Batyk

Determinanty popytu na turystykę kajakową na Warmii i Mazurach

Ekonomiczne Problemy Usług nr 83, 155-164

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IWONA M. BATYK

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DETERMINANTY POPYTU NA TURYSTYKĘ KAJAKOWĄ NA WARMII I MAZURACH

Wprowadzenie

Zmiany zachodzące na rynku turystycznym w Polsce powodują wzrost zainteresowania turystów ofertą aktywnego spędzania czasu wolnego, co sprawia, że wśród różnych rodzajów i form turystyki turystyka kajakowa posiada duże perspektywy rozwoju. Urozmaicony krajobraz, duża liczba szlaków wodnych, lasy, rezerваты przyrody i zabytki architektury stwarzają doskonałe warunki do uprawiania turystyki kajakowej na Warmii i Mazurach.

Turystyka kajakowa na Warmii i Mazurach najsilniej rozwinięta jest na takich rzekach, jak: Krutynia, Łyna, Drwęca, Omulew czy Marózka. Obok spływów kajakowych organizowanych przez PTTK i prywatnych organizatorów turystyki, coraz częściej można spotkać kajakarzy indywidualnych.

W artykule zaprezentowano wyniki badań mających na celu określenie determinantów popytu na turystykę kajakową oraz ocenę związków pomiędzy czynnikami decydującymi o wyborze tego rodzaju turystyki a cechami demograficznymi.

1. Istota popytu turystycznego na turystykę kajakową

Popyt w literaturze ekonomicznej określany jest jako „relacja między ceną dobra lub usługi a ich ilością, którą konsumenci są skłonni i są w stanie nabyć w danym odcinku czasu, przy założeniu, że wszystkie inne elementy charakteryzujące sytuację rynkową pozostaną bez zmiany”¹. S. Wodejko określa popyt turystyczny, odnosząc się bezpośrednio do produktu turystycznego, i definiuje go jako „wielkość zapotrzebowania na produkt turystyczny przy danej cenie i w danym czasie”².

Charakteryzując popyt turystyczny, należy zwrócić uwagę, że prawidłowości dotyczące kategorii ekonomicznej będą miały inny charakter niż prawidłowości odnoszące się do popytu na dobra materialne. Decydują o tym przede wszystkim następujące czynniki:

- produkt turystyczny składa się zarówno z dóbr oraz urządzeń, jak i usług;
- ocena produktu przez konsumenta ma często charakter subiektywny, dlatego też o wielkości popytu czy jego strukturze decydują w dużym stopniu czynniki niewymierne;
- turystyka często nie wiąże się z zaspokajaniem podstawowych potrzeb człowieka, aby zatem doszło do konsumpcji turystycznej, muszą być spełnione określone warunki³.

Istotnymi cechami popytu na turystykę kajakową są: jego sezonowość i komplementarność. Sezonowość związana jest z czynnikami przyrodniczymi, lokalnymi walorami turystycznymi oraz z turystycznym zagospodarowaniem. Sezon na turystykę wodną na Warmii i Mazurach trwa 3–4 miesiące, aczkolwiek niejednokrotnie w okresie letnim – podczas niesprzyjającej pogody – obserwuje się brak zainteresowania tą formą spędzania czasu wolnego. W przypadku turystyki kajakowej warunki atmosferyczne są głównym determinantem popytu. Usługi świadczone podczas realizowania turystyki kajakowej są usługami komplementarnymi – nabycie jednego dobra lub usługi jest związane

¹ D.R. Kamerschen, R.B. McKenzie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSSZ „Solidarność”, Gdańsk 1992, s. 49.

² S. Wodejko, *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa 1998, s. 47.

³ D. Milewski, *Popyt turystyczny*, w: *Ekonomika turystyki*, red. A. Panasiuk, PWN, Warszawa 2006, s. 78.

z nabyciem innych dóbr i usług. Ma to miejsce zwłaszcza w przypadku spływów zorganizowanych.

W regionie Warmii i Mazur znajduje się bardzo bogata oferta szlaków kajakarskich. Zarówno wytrawni kajakarze, jak i amatorzy kajakarstwa znajdą tu coś dla siebie. Przez Warmię i Mazury przepływa około 163 różnych rzek. W zależności od ich długości, splawności oraz dostępności można je zakwalifikować do trzech grup. Do pierwszej z nich zliczają się rzeki bardzo uczęszczane przez kajakarzy, a są to: Drwęca, Elk, Łażna Struga, Jegrznia, Krutynia, Lega, Łyna, Marózka, Omulew, Pisa, Sapina, Wel, Węgorapa. W następnej grupie znajdują się rzeki, po których można odbyć spływ kajakowy, aczkolwiek są one słabo zagospodarowane, m.in. pod względem infrastruktury noclegowej i gastronomicznej, w związku z czym nie cieszą się dużym zainteresowaniem kajakarzy. Do tej grupy należą następujące rzeki: Dadaj, Drwęca Warmińska, Elbląg, Giłwa, Gołdapa, Grabiczek, Iławka, Jarka, Liwa, Nida, Orzyc, Sawica, Symsarna, Wałpusza, Walsza. Trzecią grupę stanowią rzeki niesplawne i mało atrakcyjne bądź też bardzo krótkie.

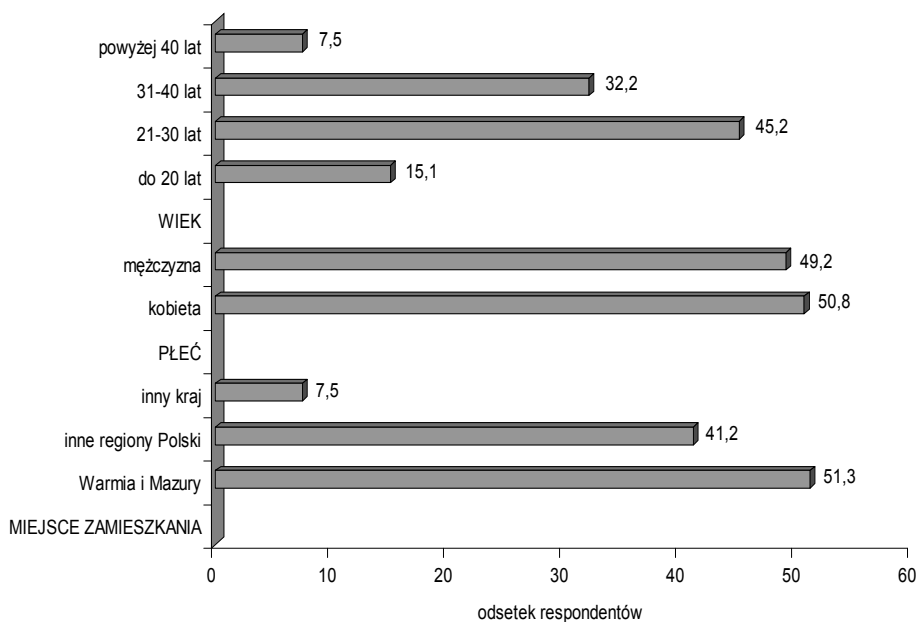
Najbardziej znanym i uczęszczanym szlakiem wodnym w województwie warmińsko-mazurskim jest szlak kajakowy rzeki Krutyni. Rzeką posiada bardzo dobre zagospodarowanie turystyczne i corocznie odwiedzana jest przez około 10 tys. turystów z całego świata. Szlak ten jest bardzo skomercjalizowany i dostosowany do potrzeb każdego turysty, a mieszkańcy okolicznych wsi utrzymują się z obsługi ruchu turystycznego. Na trasie nie brakuje gospodarstw agroturystycznych, pensjonatów, stanic. PTTK oferuje noclegi w domkach bądź na polach namiotowych. Istnieje możliwość skorzystania ze stołówki, barów czy nawet posilenia się w czasie spływu bez konieczności wychodzenia z kajaka. Obiekty PTTK są tak rozmieszczone, aby kajakarze w ciągu dnia mogli pokonać dystans dzielący ich od danego obiektu. W 2009 roku Mazury PTTK za Spływ Kajakowy Szlakiem Rzeki Krutyni otrzymało certyfikat Turystyczny Produkt roku 2009 przyznawany przez Polską Organizację Turystyczną.

2. Metodyka badań

Do określenia determinantów popytu na turystykę kajakową posłużyły dane z badań ankietowych przeprowadzonych przy pomocy kwestionariusza ankietowego. Dla zbadania siły oddziaływania badanych zmiennych zastoso-

wano pytania o charakterze stopniowanym w skali od 1 do 5 (1 – najniższa, 5 – najwyższa). W analizie uwzględniono jako zmienne objaśniające: płeć, wiek ankietowanych (4 grupy) oraz ich miejsce zamieszkania (3 grupy). Zmienna dotycząca decyzji respondentów obejmowała czynniki wpływające na popyt na turystykę kajakową na Warmii i Mazurach. Zebrany materiał poddano analizie statystycznej (rysunek 1).

W badaniach wzięło udział 199 kajakarzy odbywających spływ na następujących pięciu rzekach: Krutynia (46 osób), Omulew (46 osób), Łyna (42 osób), Drwęca (40 osób) oraz Marózka (25 osób).

Rys.1. Charakterystyka respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

3. Wyniki badań i dyskusja

Determinantami najsilniej oddziałującymi na popyt na turystykę kajakową w regionie Warmii i Mazur są: dostępność komunikacyjna (42,6%), walory przyrodnicze (36,5%) oraz cena (31%). Istotnym czynnikiem wpływającym na

zainteresowanie tą formą wypoczynku są warunki atmosferyczne (29,8%) (tabela 1).

Tabela 1

Determinanty popytu na turystykę kajakową na Warmii i Mazurach

Determinanty popytu	Siła oddziaływania (% odpowiedzi)				
	5	4	3	2	1
walory przyrodnicze	36,5	31,6	15,8	5,9	10,2
walory kulturowe	8,4	9,3	26,7	24,9	30,7
baza noclegowa	19,5	19,1	20,9	15,9	24,6
baza gastronomiczna	20,2	27,2	25,4	9,5	17,7
dostępność komunikacyjna	42,6	29,2	12,8	8,3	7,1
cena	31	26,1	22,2	6,3	14,4
warunki atmosferyczne	29,8	25,8	27,1	10,7	6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Utrzymanie dobrego stanu środowiska naturalnego oraz przeciwdziałanie niepożądanym jego zmianom powinno stanowić jedną z zasadniczych przesłanek podejmowania wszelkiego rodzaju działalności na przeważających obszarach województwa warmińsko-mazurskiego. Walory przyrodnicze Warmii i Mazur należą do najmocniejszych stron regionu i są jednym z głównych czynników rozwoju turystyki kajakowej.

Dostępność komunikacyjna województwa ograniczona jest z jednej strony brakiem lotniska i dobrego skomunikowania z pozostałymi regionami kraju, z drugiej zaś – złym stanem technicznym dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych. Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej nie tylko wpływa na bezpieczeństwo podróżowania, lecz również determinuje zachowania turystów i kształtuje popyt na usługi turystyczne.

Według opinii respondentów, determinantem popytu na turystykę kajakową są ceny za poszczególne usługi. Szczególnie istotne jest to w przypadku turystyki zorganizowanej, w której odpłatność za tygodniowy spływ sięga nawet do 2 tys. zł. Wiąże się z tym wysoki standard usług, np. noclegi w pensjonatach, pakowanie i transport bagaży podczas spływu, pełne zaprowiantowanie, usługi ratownicze i medyczne itp.

Według opinii ankietowanych walory kulturowe wywierają najmniejszy wpływ na wybór spływu kajakowego na danej rzece (8,4%). Świadczy to o braku zainteresowania kajakarzy zwiedzaniem okolicznych zabytków czy miejscowości (tabela 2).

Tabela 2

Wpływ płci na popyt na turystykę kajakową

Czynniki	Odpowiedzi (%)	
	kobieta	mężczyzna
walory przyrodnicze	15,8	21,4
walory kulturowe	5	4,1
baza noclegowa	13,9	8,2
baza gastronomiczna	9,9	15,3
dostępność komunikacyjna	17,8	26,5
cena	16,8	15,3
warunki atmosferyczne	20,8	9,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Zróżnicowanie to dotyczy przede wszystkim: warunków atmosferycznych (kobiety – 20,8%, mężczyźni – 9,2%), dostępności komunikacyjnej (kobiety – 17,8%, mężczyźni – 26,5%), walorów przyrodniczych (kobiety – 15,8%, mężczyźni – 21,4%) oraz bazy noclegowej (kobiety – 13,9%, mężczyźni – 8,2%) i gastronomicznej (kobiety – 9,9%, mężczyźni – 15,3%). Respondenci nieznacznie różnili się w opiniach dotyczących wpływu ceny (kobiety – 16,8%, mężczyźni – 15,3%) oraz walorów kulturowych (kobiety 5%, mężczyźni 4,1%).

Odmienny rozkład odpowiedzi dotyczący bazy noclegowej i gastronomicznej skłania do wysunięcia następującego wniosku: kobiety podczas spływów kajakowych oczekują większego komfortu związanego z noclegami, a mniejszą uwagę skupiają na wyżywieniu, zaś dla mężczyzn mniej istotne pozostają warunki noclegowe, a zdecydowanie bardziej zainteresowani są oni dostępnością bazy gastronomicznej.

Wyniki badań wykazały zróżnicowany wpływ miejsca zamieszkania na elementy popytu na turystykę kajakową w regionie Warmii i Mazur (tabela 3).

Tabela 3

Wpływ miejsca zamieszkania na popyt na turystykę kajakową

Czynniki	Odpowiedzi (%)		
	Warmia i Mazury	inny region Polski	inny kraj
walory przyrodnicze	16,7	23,2	33,3
walory kulturowe	2,9	1,2	8,3
baza noclegowa	14,7	18,3	25
baza gastronomiczna	9,8	14,6	16,7
dostępność komunikacyjna	29,4	29,3	16,7
cena	20,6	8,5	0
warunki atmosferyczne	5,9	4,9	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Dla gości zagranicznych najbardziej istotne były: walory przyrodnicze (33,3%), baza noclegowa (25%) oraz baza gastronomiczna i dostępność komunikacyjna (odpowiednio po 16,7%). Turyści zagraniczni wyrażali opinie, że skoro już dotarli do miejsca o szczególnych walorach krajobrazowych i przyrodniczych oraz mają możliwość skorzystania z atrakcji, jaką jest spływ kajakowy, to warunki atmosferyczne oraz cena nie mają żadnego wpływu na uczestnictwo w spływie.

Respondenci z innych regionów Polski podkreślali istotny wpływ dostępności komunikacyjnej (29,3%) oraz walorów przyrodniczych (23,2%) na popyt na turystykę kajakową w województwie warmińsko-mazurskim. Dużą uwagę zwracali również na bazę noclegową (18,3%) i gastronomiczną (14,6%). Dla zdecydowanej większości turystów z innych regionów Polski odpłatność za spływ oraz pogoda nie są determinantami popytu na turystykę kajakową.

Odmienne opinie wyrażali ankietowani z Warmii i Mazur, dla których cena obok dostępności komunikacyjnej była jednym z decydujących warunków uczestnictwa w spływach kajakowych (20,6%). W porównaniu z pozostałymi badanymi turyści lokalni przywiązywali mniejszą wagę do walorów przyrodniczych (16,7%), bazy noclegowej (14,7%) i gastronomicznej (9,8%).

Analiza wpływu wieku respondentów na czynniki popytu na turystykę kajakową wykazała bardzo duże zróżnicowanie w oczekiwaniach i potrzebach turystów (tabela 4).

Tabela 4

Wpływ wieku na popyt na turystykę kajakową

Czynniki	Odpowiedzi (%)			
	do 20 lat	20–30 lat	30–40 lat	> 40 lat
walory przyrodnicze	10	10	18,8	20
walory kulturowe	3,3	1,1	6,3	6,7
baza noclegowa	13,3	10	12,5	26,7
baza gastronomiczna	3,3	5,6	9,4	13,3
dostępność komunikacyjna	26,8	26,7	18,8	13,3
cena	40	42,2	28,1	6,7
warunki atmosferyczne	3,3	4,4	6,1	13,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

Dla osób do 30. roku życia największym determinantem popytu była cena oraz dostępność komunikacyjna. Młodzi turyści często korzystają ze środków komunikacji publicznej, dlatego też istotne jest, aby zapewnić im dobrą dostępność do miejsc rozpoczęcia i zakończenia spływów kajakowych. Bardzo małe znaczenie miały dla nich warunki atmosferyczne, baza gastronomiczna czy walory kulturowe. Zdecydowana większość respondentów z grup wiekowych do 40. roku życia nie była zainteresowana korzystaniem z hoteli czy pensjonatów, ale akcentowała konieczność dostępności do pól namiotowych i lepszego ich zagospodarowania.

Ankietowani powyżej 40. roku życia zwracali uwagę na bazę noclegową (26,7%) oraz walory przyrodnicze (20%), co potwierdza zasadę, że wraz z wiekiem rosną wymagania dotyczące komfortu i jakości zarówno usług noclegowych, jak i gastronomicznych. Dostępność komunikacyjna nie wpływała znacząco na popyt, ponieważ większość uczestników spływów dysponowała własnym środkiem lokomocji.

Uwagi końcowe

Warmia i Mazury od lat przyciągają i urzekają turystów krajowych i zagranicznych. Dbałość o jakość krajobrazu, przekształcone w niewielkim stopniu

środowisko, tysiące jezior i rzek, kanały żeglowne, lasy i obszary puszczy gwarantują wymieniony wypoczynek zwolennikom turystyki kajakowej. Zatem w pierwszym rzędzie rozwój tego rodzaju turystyki zależy od zachowania jego środowiska naturalnego w stanie najmniej przekształconym. Warunkiem utrzymania środowiska naturalnego w dobrym stanie jest rozproszenie ruchu turystycznego i odciągnięcie turystów z najbardziej obleganych szlaków kajakowych.

Wyniki badań wskazują na potrzebę dostosowania wielu elementów popytu do oczekiwań i potrzeb turystów. Zdecydowanie należy zwiększyć dostępność komunikacyjną, która obecnie stanowi największą barierę w rozwoju turystyki kajakowej w regionie Warmii i Mazur. Regionalna infrastruktura transportowa jest jedną z najsłabszych w kraju, co wynika głównie ze złego stanu technicznego istniejącej infrastruktury transportu drogowego, a także szynowego i lotniczego. Stanowi to znaczącą przeszkodę w swobodnym przemieszczaniu się turystów, czego skutkiem jest ograniczenie ruchu turystycznego w regionie. Istniejąca infrastruktura komunikacyjna Warmii i Mazur w największym stopniu determinuje popyt na turystykę kajakową i nie pozwala na jej pełne wykorzystanie.

Konieczne jest zapewnienie szerokiego spektrum usług noclegowych i gastronomicznych, tak aby każdy turysta mógł dokonać wyboru usług, których odpłatność powinna być dopasowana do ich standardu i jakości. W związku z bardzo krótkim sezonem turystycznym, determinowanym głównie przez warunki atmosferyczne, podmioty działające na rynku turystycznym podwyższają ceny, rekompensując sobie w ten sposób długość sezonu. Efektem tego postępowania jest zawyżona odpłatność za usługi turystyczne – niezgodna z jakością świadczeń.

W planowaniu rozwoju turystyki kajakowej na Warmii i Mazurach należy zdawać sobie sprawę, że turyści będą odwiedzać region tak długo, jak długo zostaną zachowane jego walory przyrodniczo-krajobrazowe.

**DETERMINANTS OF DEMAND FOR KAYAK TOURISM
IN WARMIA AND MAZURY PROVINCE**

Summary

Changes on the tourist market in Poland causing increased interest in an active form of leisure activity. Kayak tourism has extensive prospects for development. The varied landscape, many waterways, forests, nature reserves, monuments of architecture, provide excellent conditions for hiking kayaking in the Warmia and Mazury.

The article presents results of studies that aimed to identify the determinants of demand for kayak tourism and an assessment of the relationship between a determining factor and demographic characteristics on the example of selected rivers in the Warmia and Mazury.

Translated by Iwona M. Batyk